

OBNOVENÍ MEZINÁRODNÍCH AKTIVIT NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – SJEZD MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE NOVINÁŘŮ V PRAZE

Jan Cebe

Studie vznikla v rámci výzkumného záměru MSM0021620841 Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika.

The paper deals with the Union of Czech Journalists (UCJ) and its international activities after World War II. Specifically, it focuses on its activities in the new International organization of Journalists (IOJ) and second IOJ Congress in Prague in June 1947, where the Union of Czech Journalists performed the role of organizer. The course of the Congress reflected the tense international situation between East and West and activities of the Czechoslovak delegation of journalists here clearly showed that the Union of Czech Journalists after the war clearly supported the inclusion to the block of pro-Soviet states.

Keywords: Union of Czech Journalists, International organization of Journalists, World War II

Jedním z důležitých úkolů obnovené novinářské organizace po květnu 1945 bylo opětovné navázání válečnou zpřetrhaných vazeb se zahraničím. Z hlediska postavení československých novinářů na mezinárodním fóru bylo důležité především zajistit opětovné členství v některé z velkých mezinárodních novinářských organizací. Již v období první republiky udržovaly československé novinářské organizace cíle styky s podobnými národními organizacemi v zahraničí a také s organizacemi mezinárodními. Zejména největší z těchto organizací, Syndikát československých novinářů, byla na mezinárodním fóru velmi aktivní. Předchůdce Syndikátu československých novinářů, Syndikát československého deního tisku, byl dokonce v roce 1920 organizátorem Mezinárodního žurnalistického kongresu, na kterém spoluinicioval návrh na založení nové Mezinárodní federace novinářů (Fédération Internationale des Journalistes), která měla nahradit již nefunkční Mezinárodní unii tiskových sdružení (Union Internationale des Associations de Presse) a v roce 1926 se stal jedním z jejích prvních členů.¹ Po obnovení činnosti Mezinárodní unie tiskových sdružení udržoval Syndikát cíle styky s oběma mezinárodními organizacemi a aktivně se účastnil všech členských akcí.² Tyto vazby však byly okupací zpřetrhány. Je sice pravda, že i sloučená novinářská

organizace Národní svaz novinářů se během období okupace účastnila mezinárodních novinářských akcí, ty však byly zcela zásadně ovlivněny válečnou realitou rozděleného světa. Delegace protektorátních novinářů zpravidla vedl ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec, který si roli hlavního reprezentanta české protektorátní žurnalistiky na mezinárodním fóru vyhrazoval pro sebe. Hovořit o novinářských setkáních, kterých se zástupci protektorátní žurnalistiky účastnili, jako o „mezinárodních“, je však poněkud přehnané. Jednalo se především o kongresy Jednoty národních svazů novinářů (Union Nationaler Journalisten verbände) v Benátkách a ve Vídni. UNJ byla založena 11. 12. 1941 ve Vídni a fungovala až do konce války. V rámci této organizace hráli prim především zástupci Německa a Itálie, zbytek pak tvořili novináři ze zemí nacházejících se ve sféře nacistického vlivu.³ Nejednalo se tu o prostor, který by sloužil ke svobodné výměně názorů či zkušeností, hlavní účel těchto akcí pořádaných pod taktovkou nacistů byl jasně propagandistický.

Po skončení okupace se obnovený Svaz novinářů snažil co nejrychleji zapojit do mezinárodních novinářských aktivit. Výhodu v tomto směru představovala skutečnost, že i v průběhu války bylo Československo členem dočasné vá-

¹ IFJ fakticky zanikla s okupací Francie nacistickými vojsky, kdy bylo její pařížské sídlo obsazeno gestapem a celý archiv organizace byl zkonfiskován. Jádro organizace však přežilo válku v Londýně, neboť posledním předsedou IFJ byl Angličan Archibald Kenyon. Viz např. I.O.J Bulletin, číslo I., červenec 1946, Londýn, str. 6

² Viz Hudec, V. a kol.: Z historie naší novinářské organizace. Praha: Novinář 1987, s. 60.

³ Blíže viz Duchkowitz, W. et. Al.: Die Spirale des Schweigens. Zum Umgang mit der nationalsozialistischen Zeitungswissenschaft. Vídeň, LIT 2004, s. 219 – 234. Zakládajícími členy UNJ byly národní novinářské svazy Německa, Itálie, Bulharska, Chorvatska, Rumunska, Maďarska a Slovenska. Později byli k členství přizváni také Španělé, Norové a Albánci. Prezidentem UNJ se stal vedoucí Říšského svazu německého tisku (Reichsverband der Deutschen Presse) šéfredaktor listu Völkische Beobachter SA-Obergruppenführer Wilhelm Weiss. 1. 5. 1942 byl v sídle UNJ v Schönbrunnském paláci ve Vídni otevřen Presseklub UNJ. Během své existence uspořádala UNJ dva kongresy – v dubnu 1942 v Benátkách a v červnu 1943 ve Vídni. Mezi přední mluvčí na těchto akcích patřily vysoce postavené osobnosti nacistického aparátu, jako např. Alfred Rosenberg, Baldur von Schirach či říšský tiskový šéf Otto Dietrich. Dále viz např. NA, fond: TNS 8/47, karton 122, Krychtálek: konstitut, protokol 23. 10. 1946. Zájezdu se spolu s českými novináři zúčastnil také vedoucí skupiny Tisk při Úřadu říšského protektora von Wolmar.

lečné organizace Mezinárodní federace novinářů spojeneckých a svobodných zemí (International Federation of Journalists of Allied and Free countries), která sídlila v Londýně a byla válečným nástupcem Mezinárodní federace novinářů. Právě na jejím čtvrtém kongresu 24. 3. 1945 padlo rozhodnutí o vytvoření nové mezinárodní novinářské organizace. Českoslovenští novináři v Londýně byli v rámci IFAJFC po celé období války velmi aktivní a Jiří Hronek byl dokonce členem jejího vedení.

Na sjezdu v Kodani, který se konal ve dnech 3.–9. 6. 1946, měli podle prvotního rozhodnutí zastupovat SČN jeho předseda Otakar Wunsch, Jiří Hronek a dále jeden zástupce Svazu slovenských novinářů.⁴ Na jedné z květnových schůzí předsednictva SČN se však rozhodlo, že do delegace bude zařazen ještě tajemník Svazu K. F. Zieris. Bylo též upřesněno jméno slovenského zástupce, kterým se stal Emil Štefan. Svaz se též rozhodl požádat ministerstva informací a zahraničí o poskytnutí finanční podpory 50000 Kč na úhradu zájezdu.⁵ Ministerstvo informací spolu s ministerstvem financí však nakonec poskytlo na tento účel pouze 25000 Kč. Další prostředky na pokrytí nákladů měly být získány od slovenského Poverenictva pre informácie.⁶

Před samotným zahájením kongresu v Kodani se nejprve sešly obě předcházející organizace, tedy Mezinárodní federace novinářů (FIJ), která však již v průběhu války nefungovala, a válečná Mezinárodní Federace novinářů spojeneckých a svobodných zemí (IFJAFIC), na svých samostatných schůzích, které měly tyto organizace zlikvidovat a připravit tak prostor pro organizaci novou. Československo bylo zastoupeno na obou těchto schůzích jakožto člen předválečné FIJ i válečné IFJAFIC.⁷ Když byly obě tyto organizace oficiálně zlikvidovány, mohlo se přistoupit k založení organizace nové. Jednání v Kodani bylo prodchnuto duchem internacionální spolupráce a ještě zde doznívalo nadšení z porážky nacismu a opětovného nastolení světového míru. V rámci schvalování resoluce o vytvoření Mezinárodní organizace novinářů (MON) vystoupil s projevem i člen československé delegace Jiří Hronek, který zdůraznil nutnost spolupráce při budování míru a přátelství nejen v Evropě, ale na celém světě. Dále byly přijaty předběžné stanovky MON, vymezen vztah k OSN a dalším mezinárodním organizacím a byla též přijata rezoluce o svobodě tisku.⁸ Závěrem jednání bylo určeno i místo konání dalšího sjezdu MON, jímž byla v Kodani na žádost československých delegátů schválena Praha.⁹

Sjezd MON konaný v Praze ve dnech 3.–6. 6. 1947 byl rozhodně největším mezinárodním novinářským podnikem, kterého se SČN ve sledovaném období účastnil. Sjezd byl z hlediska mezinárodního novinářského fóra bezesporu velmi důležitou událostí, a to i proto, že se zde měly do mezinárodních novinářských aktivit poprvé od války opětovně zapojit i novinářské organizace z bývalých nacistických satelitů. Sjezd měl navíc vyřešit řadu důležitých otázek spojených s fungováním MON. Mělo se například zvolit předsednictvo, rozhodnout o sídle generálního sekretariátu, projednat stanovky MON, poměr MON k světovému odborovému svazu a měla být též znovuprojednána a potvrzena rezoluce o potřebě novinářské svobody v souvislosti s omezením svobody vydavatelské. V souvislosti s konáním sjezdu v Praze se také hovořilo o možnosti vytvoření jakési slovanské novinářské organizace, sám předseda sjezdového výboru Hronek však tuto možnost vzhledem k možnosti narušení vztahů s ostatními neslovanskými zeměmi nedoporučoval.

SČN měl samozřejmě jakožto pořadatel s přípravami celé akce množství práce. Vedoucí úloha byla v této věci svěřena Jiřímu Hronkovi, který měl v rámci Mezinárodní novinářské organizace dobré postavení a kontakty již z dob války. S přípravami na sjezd v Praze začalo SČN již bezprostředně po skončení sjezdu v Kodani ve spolupráci s ministerstvem informací, první vážnější kroky však začaly být podnikány až počátkem roku 1947. Přípravný sjezdový výbor se v tomto směru kupodivu musel potýkat se značným nezájmem ze strany novinářské obce, což konstatoval na stránkách svazového Věstníku i předseda sjezdového přípravného výboru Jiří Hronek, který zde vybízel k širšímu zapojení případných dobrovolníků.¹⁰ I přes nezájem o aktivní účast na přípravách sjezdu však byla novinářská obec prostřednictvím Věstníku o průběhu příprav pravidelně a detailně informována.

Za místo konání sjezdu byl pro svou polohu i vnitřní členění vybrán Slovanský dům. Ubytování delegátů bylo zajištěno v pražských hotelech. Skleněný sjezdový odznak navrhla Státní sklářská škola v Železném Brodě. Sekretariát MON v Londýně v dubnu 1947 požádal Svaz, zda by oslovili prezidenta Edvarda Beneše s žádostí, aby celou akci zaštitil.¹¹ Svaz s tímto návrhem oslovil v dubnu prostřednictvím ministra informací Kopeckého vládu a zároveň požádal o svolení, aby v čestném předsednictvu sjezdu mohli

⁴ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 25. 4. 1946

⁵ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 8. 5. 1946. Jiří Hronek zde také v rámci referátu o finanční situaci bývalého Syndikátu československých novinářů v Londýně připomněl, že Syndikát a tedy i jeho nástupce SČN dluží Mezinárodní federaci novinářů 30 liber na členských příspěvcích. Narhoval je zaplatit ze zbylého majetku Syndikátu v Londýně.

⁶ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 19. 8. 1946

⁷ Poněkud schizofrenní bylo v tomto směru postavení Polska, na jehož zastupování si dělaly nárok dvě delegace zároveň. Na jednání FIJ tak Polsko zastupovala prosovětskou vládou podporovaná delegace z Polska, zatímco na jednání IFJAFIC bylo Polsko reprezentováno exilovou polskou novinářskou organizací podporovanou protisovětskou polskou emigrantskou vládou se sídlem v Londýně. Tato organizace ovšem podle rozhodnutí výkonného výboru IFJAFIC z 5. 4. 1946 k založení nové poválečné organizace přizvána nebyla, a to zřejmě na nátlak sovětských zástupců v IFJAFIC. Viz I.O.J Bulletin, číslo I., červenec 1946, Londýn, str. 6. Dále viz např. The Guardian, 5. 11. 1949, str. 6; International Organization of Journalists. Dostupné z http://archive.guardian.co.uk/Repository/getFiles.asp?Style=OliveXLib:LowLevelEntityToSaveGifMSIE_DIGITALARCHIVE&Type=text/html&Locale=english-skin-custom&Path=GUA/1949/11/05&ChunkNum=-1&ID=Ar00600&PageLabel=6

⁸ Viz I.O.J Bulletin, číslo I., červenec 1946, Londýn, str. 9 – 13. Podle stanov měla MON sdružovat národní organizace pracujících novinářů, které podporují principy odborového hnutí a přijímají základní principy svobody tisku. Každou zemi moha zastupovat jen jedna novinářská organizace. Rozhodnut, která to bude, přitom náleželo sjezdu MON. Ten se měl konat každé dva roky počínaje rokem 1947. Ustanovení zřejmě odkazovalo na již výše citovaný případ Polska. Viz pozn. 7.

⁹ Viz Věstník svazu českých novinářů, č.1-2, str. 5; Mezinárodní sjezd novinářů v Praze (Jiří Hronek)

¹⁰ Viz Věstník svazu českých novinářů, č.1-2, str. 5; Mezinárodní sjezd novinářů v Praze (Jiří Hronek)

¹¹ Viz Věstník svazu českých novinářů, č. 3, str. 3; Přípravy pro mezinárodní sjezd novinářů pokračují (V. Louda)

být vedeni předseda vlády Gottwald i jeho náměstkové, ministr informací a zahraničí, státní tajemník ministerstva zahraničí a povereník pre informacie. Kromě nich měl být v čestném předsednictvu i předseda Ústavodárného národního shromáždění Josef David a primátoři Prahy a Bratislavy.¹² Za Svaz měl být v čestném předsednictvu též předseda SČN Otakar Wunsch. Poměrné zastoupení v rámci svazové delegace projednal přípravný výbor Ústředního svazu československých novinářů na schůzi konané 29. dubna 1947. Slovenský svaz se sice na přípravách sjezdu nikterak nepodílel, delegace však měla zastupovat československé novináře jako celek a o jejím složení tedy museli spolurozhodnout také zástupci slovenského svazu. Bylo rozhodnuto, že SČN budou zastupovat dva oficiální delegáti a 14 pozorovatelů (7 z Čech a 7 z Moravy).¹³ Za delegáty byli následně jmenováni Jiří Hronek a K. F. Zieris.¹⁴ Slovenský svaz měl jako oficiální delegát zastupovat Karol Hušek a sjezdu se mělo dále zúčastnit 7 pozorovatelů ze Slovenska.

Koncem dubna 1947 již byly přípravy na sjezd v plném proudu. Předseda přípravného sjezdového výboru Hronek označil jejich průběh za uspokojivý a oznámil, „že přípravný výbor nyní koná pravidelně své schůze nejméně jednou týdně. Na sjezd docházejí ze zahraničí stále nové přihlášky jak oficiálních delegátů, tak také pozorovatelů, takže se dá počítat s velkou účastí na sjezdu.“¹⁵ Celkový počet delegátů sjezdu odhadoval Hronek zhruba na 250.¹⁶

16. května 1947 navštívila delegace předsednictva SČN prezidenta Edvarda Beneše. Jedním z témat diskuse byl také nadcházející sjezd MON v Praze. Delegace prezidentovi osobně tlumočila přání předsednictva SČN i generálního sekretariátu MON, aby nad sjezdem převzal záštitu. Prezident to přislíbil a konstatoval důležitost sjezdu nejen pro novináře, ale i pro celou společnost, přičemž ho vyzdvihl jako dobrou možnost prezentovat pokroky poválečného Československa před mezinárodním fórem. Členové delegace pak informovali prezidenta o průběhu příprav sjezdu, o jeho chystaném programu a zároveň mu sdělili, že českoslovenští zástupci na sjezdu navrhnou, aby bylo sídlo MON přeneseno z Londýna do Prahy. Tuto snahu prezident schválil s poznámkou, že přítomnost sekretariátu MON v Praze by mohla být dobrou zárukou uplatňování principů svobody tisku v Československu. V této souvislosti pak vyzval novináře, aby dohlédli na důsledné uplatňování svobody tisku i v případě všech zahraničních delegátů. „Postarejte se, aby všichni všechno sami viděli. A říkejte jim pravdu, jenom pravdu, naprostou pravdu, co u nás dobře jde a co ještě nejde... Přijdou sem na ten mezinárodní sjezd mnozí lidé zaujatí, mnozí nesprávně informovaní. Ale my jsme udělali po válce již tolik a přes všechny nesnáze, které máme, je

u nás poměrně situace tak dobrá, že pravdu vždy vydržíme. To je nejlepší cesta, kterou můžete státu a národu prokázat opravdovou službu. A to platí, i pokud jde o Slovensko. Ani tu nic neskrývejte, že něco ještě není v pořádku, že jsou tu a tam rozporny mezi koncepcemi našimi a koncepcemi slovenskými“.¹⁷

Konání sjezdu v Praze bylo skutečně ideální příležitostí k prezentaci všech pozitivních změn, které československé novinářství podle představ vedení SČN a zřejmě i prezidenta Beneše od konce okupace prodělalo. Jiří Hronek proto navrhl, aby Svaz k této příležitosti vydal informační brožurku *Noviny a novináři v Československu*.¹⁸ Brožura vznikala poměrně hekticky. Na dodání textů měli autoři necelý měsíc. O tisk se měl postarat Orbis.¹⁹

Průběh II. sjezdu MON konaného v Praze ve dnech 3.–6. 6. 1946

O průběhu pražského sjezdu MON se nám dochovalo několik dobových záznamů. Tvoří je zejména články uveřejněné ve *Věstníku Svazu českých novinářů*, jehož šesté číslo bylo takřka celé věnováno právě této události. „Svého“ sjezdu si však povšimli i novináři dalších periodik. Hodnocení průběhu sjezdu se pak pochopitelně odráží i v zápisech z jednání předsednictva Svazu českých novinářů, které jsou k dispozici v Národním archivu v Praze.

Sjezdu MON byl zřejmě v Československu i v zahraničí přikládán nemalý význam. Svědčí o tom i účast zástupců československé vlády, OSN, UNESCO či Mezinárodního úřadu práce. Lesk celé akci dodal svou záštitou i prezident Beneš. Sjezd sice osobně nenavštívil, pozval však jeho účastníky na Pražský hrad.²⁰

Zahájení sjezdu bylo samozřejmě doprovázeno několika uvítacími projevy. Ze strany pořadatelské přivítal všechny zúčastněné novináře předseda ÚSČN Otakar Wunsch, za československou vládu pak promluvil ministr zahraničí Jan Masaryk, za MON pak její předseda Archibald Kenyon. Projevy se samozřejmě nesly v srdečném duchu, ale přesto se v nich již odrážela realita stále napjatějších vztahů mezi východem a západem. Otakar Wunsch při hodnocení úlohy tisku ve společnosti neopomněl zdůraznit, že „záleží na těch, kdo jím vládnou, jak budou používat tohoto nástroje: zda k zatemňování obzorů a ztěžování mezinárodních vztahů, či k rozptylování mraků a k uvolňování mezinárodního napětí.“²¹ Wunsch také neopomněl poděkovat vládě a parlamentu ČSR za redaktorský zákon, který byl přijat nedlouho před zahájením sjezdu.

Také ministr zahraničních věcí Masaryk se v rámci svého projevu soustředil především na úlohu světového tisku při zajišťování celosvětového míru a také v jeho projevu se odrážely obavy z rostoucího mezinárodního napětí.²²

¹² Viz *Věstník svazu českých novinářů*, č. 4, str. 7; Mezinárodní sjezd novinářů

¹³ Viz *Věstník svazu českých novinářů*, č. 5, str. 6; Mezinárodní sjezd novinářů

¹⁴ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 5. 5. 1947. Složení pozorovatelů za SČN mělo být následující: odbočky v Brně a Moravské Ostravě po dvou pozorovatelích, odbočky ve Zlíně, Liberci a Plzni po jednom. Šest pozorovatelů měla dodat pražská odbočka. Předsednictvo SČN přitom navrholo, aby mezi pozorovatele byli zvoleni jeho členové – Jan Holeček, Rudolf Kolář, Marie Kořátková a Jan Smetáček.

¹⁵ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 28. 4. 1947

¹⁶ Viz *Věstník svazu českých novinářů*, č. 5, str. 5; Z organizační činnosti Svazu českých novinářů (K. F. Zieris)

¹⁷ *Věstník svazu českých novinářů*, č. 5, str. 4-5; Čeští novináři na Hradě

¹⁸ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 9. 4. 1947.

¹⁹ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 21. 4. 1947

²⁰ Viz *Věstník svazu českých novinářů*, č. 6, str. 1-2; Výsledky světového sjezdu novinářů v Praze (J. Hronek)

²¹ *Věstník svazu českých novinářů*, č. 6, str. 2; Předseda Ústředního svazu československých novinářů kol. Otakar Wunsch

²² *Věstník svazu českých novinářů*, č. 6, str. 3; Projev československého ministra zahraničních věcí Jana Masaryka na zahájení kongresu IOJ

Zajímavý byl projev předsedy MON Archibalda Kenyona. Jeho značná část byla totiž věnována prezidentu Benešovi. Je zřejmé, že slova obdivu, která Kenyon adresoval československému prezidentovi, pramenila i ze společenské „povinnosti“, jejich intenzita je však přesto překvapující a ukazuje, že Beneš si v období okupace vysloužil, minimálně v očích britské společnosti, vysoký kredit.²³

Z pohledu československých a zejména českých zástupců vedení SČN byl sjezd nesporným úspěchem, a to nejen po stránce organizační, ale zejména po stránce obsahové. Přání, aby se Praha stala na příští dva roky sídlem generálního sekretariátu MON se vedení SČN splnilo. Výrazně se o to zasloužila delegace Švédska. Byl to právě švédský delegát, který při volbě budoucího sídla MON navrhl Prahu. V následném hlasování byl tento návrh nakonec poměrem hlasů 13:8 přijat. Proti návrhu hlasovala Austrálie, Řecko, USA, Velká Británie, Dánsko, Holandsko, Belgie a Francie. Dalším československým úspěchem bylo zvolení Jiřího Hronka do funkce generálního tajemníka MON. Předsedou organizace byl opětovně zvolen Angličan Archibald Kenyon.

Počet členů MON se po pražském sjezdu rozšířil o devět. Po bouřlivých jednáních bylo přijato Řecko dále pak Palestina, Bulharsko, Maďarsko, Jugoslávie, Rumunsko, Filipíny a Venezuela. Členem MON se zejména díky tlaku sovětské delegace stal také exilový Svaz demokratických španělských novinářů.²⁴ Sjezd projednal i řadu dalších témat týkajících se postavení novinářů ve světě či odborových otázek, přijal nové stanovy MON a jednohlasně schválil rezoluci o svobodě tisku. V ní byla zdůrazněna zejména odpovědnost každého novináře za rozvoj přátelství a porozumění mezi národy a bylo též konstatováno, „že svoboda tisku zahrnuje odpovědnost nejenom u žurnalistů, nýbrž i u majitelů novin, tiskových agentur a rozhlasových služeb, a vybízí národní organizace, aby zajistily, že v jejich zemích nebudou učiněna žádná opatření k omezení svobody tisku, kromě ustanovení, jež se týkají aktů nactiutrhání, nebo korupce, nebo podrývání demokracie propagandou fašismu nebo rasové nenávisti.“²⁵

Kromě samotných jednání byl pro účastníky sjezdu připraven i oddechový program, který představovala např. dvoudenní exkurze do Plzně a západočeských lázní či jednodenní zájezdy do severních Čech a do Zlína. Uspořádána byla také exkurze na Slovensko.

Celkový duch sjezdu byl zřejmě vcelku bouřlivý, jelikož se zde začala projevovat vzrůstající bipolarita mezi východem a západem. Ukázalo se to například při hlasování o novém sídle MON, kdy právě hlavní západní velmoci, USA, Velká Británie a Francie, hlasovaly proti volbě Prahy. Podobně tomu bylo i v případě volby generálního tajemníka nebo při přijímání některých nových členů. Vzhledem k vnitropolitické i zahraničněpolitické situaci je vcelku zřejmé, na jakou stranu se v případných sporech mezi oběma

tábory přikláněla československá delegace. O jistém protežování Sovětů pak svědčí i prostor, který byl poskytnut zástupcům sovětské delegace na stránkách Věstníku, kde sjezd ze svého pohledu pro české novináře zhodnotili. Toto privilegium žádná jiná delegace nezískala, a tak se ti, kteří se kongresu neúčastnili a hlavní zdroj informací o jednání pro ně představoval právě svazový Věstník, mohli seznámit pouze s názory sovětské strany. Ty byly přitom poměrně jasné a Sověti nikterak neskryvali svou nespokojenost s postoji zástupců „kapitalistických“ zemí a průběh sjezdu hodnotili především jako boj mezi zástupci demokratického tisku (především východní Evropa a skandinávské země) a „reakčním táborem, který si přeje učinit z pracovníků tisku pokorné nájemníky kapitalistů-vydavatelů“. Reakční tábor přitom v sovětské rétorice zastupovali především Američané, Britové, Francouzi, ale například také nově přijatí Řekové. Sověti si stěžovali, že již „od samého začátku byl činěn neobratný pokus odstranit sovětské novináře z aktivní účasti na pracích kongresu. Pod formálními motivy se skrývala určitá politická tendence“. Jako hlavní body střetu „správného“ demokratického tábora a „špatného“ kapitalistického tábora uváděli Sověti především otázku přijetí Řecka a exilových španělských republikánských novinářů, v otázce jednacího řádu a nového sídla sekretariátu MON, které mělo být přeneseno do Prahy, na místo aby zůstalo v Londýně „pod záštitou zcela pravičácky orientované londýnské novinářské organizace“. V diskuzi o svobodě tisku se pak podle Sovětů jasně ukázala nebezpečí kapitalistického tiskového systému. Řeč amerického delegáta, v níž uvedl, že každý občan USA může svobodně vydávat noviny, smetli Sověti poznámkou, „že kromě tohoto přání musí tento svobodný občan mít ještě 10 až 20 milionů dolarů“. Naopak „velmi pozorné“ měla být vyslechnuta „velká řeč sovětského delegáta Judina“. Dále Sověti odsoudili řeckou delegaci a upozornili na řeč jugoslávského delegáta, který „hovořil o žalářích, ve kterých sedí řečtí demokratičtí novináři, o střílení pracovníků tisku a o zpusťování všech pokrokových novin“. Tím byl podle Sovětů podán „jasný obraz stavu tisku v Řecku“. Sověti neopomněli připomenout ani vystoupení palestinského delegáta „s velkou obžalobou proti anglické censuře“. Také „kleveta o nesvobodě tisku v Sovětském svazu“ ze strany „některých buržoazních novinářů, kteří si dovolují pomlouvat sovětský lid, byla odhalena a postavena na prameny“.²⁶ I z těchto několika vyjádření je zřejmé, že zahraničně politická situace roku 1947 se do jednání novinářů promítala více než výrazně a Sověti se ani v nejmenším neostýchali využít prostor ve Věstníku k vlastní propagandě. O tom, jak byl hodnocen kongres ze strany ostatních delegací, nebyly ve Věstníku žádné informace, snad kromě pochval za organizační zvládnutí celé akce. Ani domácí tisk ve svých článcích o sjezdu nedával příležitost k vyjádření názorů zahraničních delegací a až na několik výjimek se omezoval

²³ Věstník svazu českých novinářů, č. 6, str. 3; Zajahovací projev předsedy A. Kenyona na kongresu Mezinárodní organizace novinářů v Praze 1947

²⁴ Tato volba musela zřejmě vzbudit nevoli mezi delegáty západních velmocí, kteří již dříve přistoupili na návrh Sovětů, aby do nové organizace nebyli přijati novináři, kteří neuznali vlády, jež byly nastoleny ve střední a východní Evropě po skončení války. To se týkalo například početné exilové organizace polských novinářů v Londýně, která byla členem válečné Mezinárodní federace novinářů spojeneckých a svobodných zemí, ale do MON již přijata nebyla, protože zde bylo Polsko zastoupeno oficiální, komunistickou vládou podporovanou novinářskou organizací. Blíže viz např. The Guardian, 5. 11. 1949, str. 6; International Organization of Journalists. Dostupné z http://archive.guardian.co.uk/Repository/getFiles.asp?Style=OliveXLib:LowLevelEntityToSaveGifMSIE_DIGITALARCHIVE&Type=text/html&Locale=english-skin-custom&Path=GUA/1949/11/05&ChunkNum=-1&ID=Ar00600&PageLabel=6

²⁵ Věstník Svazu českých novinářů, č. 6, str. 4; Resoluce z mezinárodního sjezdu novinářů

²⁶ Věstník Svazu českých novinářů, č. 6, str. 5; O mezinárodním kongresu novinářů v Praze (P. F. Zaslavskij)

spíše jen na články stručně informující o konání kongresu. Pohled západních novinářů tak můžeme najít jen v krátkých zprávách, které informovaly o kongresu v zahraničním tisku. Noticky o konání sjezdu přinesly například londýnské Timesy ve svých vydáních z 5. a 8. června 1947, newyorské Timesy informovaly o kongresu 5. a 6. června. Tyto zprávy však měly víceméně informativní charakter.

Negativně měly sjezd hodnotit některé zahraniční rozhlasové stanice, které konstatovaly, že byl kongres pod ruským vlivem. Tuto odezvu řešilo na své schůzi dne 11. 6. 1947 také předsednictvo SČN, které nedoporučilo, aby bylo s těmito zprávami v československém tisku jakkoliv polemizováno.²⁷

Trochu obšírnější, byť opožděné, hodnocení sjezdu ze strany „Západu“ nalezneme v článku uveřejněném v britském deníku Guardian 31. října 1949. V rámci textu, který informoval o rozhodnutí britské novinářské organizace vystoupit z MON, byl citován též dopis jejího generálního sekretáře C. J. Bundocka generálnímu sekretáři MON J. Hronkovi. Hovoří se v něm i o kongresu v Praze. Podle Bundocka se na něm ukázalo, že organizace by v budoucnu mohla být zneužívána pro politické účely místo řešení problémů novinářské profese v nepolitické atmosféře. Britská delegace přitom již v Praze měla upozornit na to, že pokud budou tyto neblahé sklony k politické propagandě v rámci MON pokračovat, bude nucena zvážit své setrvání v této organizaci.²⁸

Zajímavý pohled nabízí sledování reflexe sjezdu v českém tisku. Listy většinou přinášely spíše informativní referáty z průběhu jednání, občas se však objevil i hodnotící článek, který zpravidla zaujímal postoje související s příslušností konkrétního listu k tomu či onomu politickému proudu.

Ostrá kritika zazněla především ze strany lidoveckých Obzorů. Jejím autorem byl Pavel Tigríd. Podle něj byl pražský sjezd významnou událostí mezinárodního novinářského života, na druhou stranu byl však také „školskou ukázkou toho, jak si hostitelé nemají počínat; co hůř, jak různé zájmy stranicko-ideologické se kladou nad zájem státu a jeho pověsti.“ Tigríd také kritizoval atmosféru sjezdu, v níž se měla projevit „nenávisť, zášť a nedůvěra, které jsou dnes vlastními živly mezinárodního života“. K tomu přitom měla přispět i československá delegace, která, podle Tigrída, „dala se plně do služeb politiky bloků a pokusila se dokonce o akce, které lze ve vší mírnosti charakterizovat jako podivné. Co říci tomu, kdy čs. delegát se snažil propašovat do mezinárodní novinářské organizace zástupce řeckého komunistického hnutí EAM proti oficiálnímu a sjezdem uznanému delegátu afileované novinářské organizace řecké?...Co říci tomu, když hostitelé umožnili tomuto řeckému komunistovi, z důvodů jasně stranických a proti stanovám IOJ, aby na cyklostylu rozmnožil ostrý leták, namířený proti předsedovi, a rozdával jej mezi delegáty? Odpověď je jenom jedna: že se zástupci hostitelského Svazu českých novinářů provinili na

svých základních povinnostech v zápalu partajního a ideologického služebníčkování“. Sjezdová diskuse o svobodě tisku byla dle Tigrída naprosto neplodná, jelikož byla ovlivněna ideologickými hledisky zúčastněných, a měla to být právě československá delegace, která dávala své ideologické směřování hlasitě najevo: ...co říci tomu, když nenávisnému, proti Spojeným státům namířenému projevu delegáta za Rumunsko, kde to se svobodou tisku vypadá všelijak, nejzuřivěji tleskal čs. delegát?... Praha jako hlavní město ČSR byla poškozena, neboť prokazatelně mnozí z novinářů vrátili se do svých zemí s přesvědčením, které si sotva nechají pro sebe, že se toto město nehodí pro klidná jednání, poněvadž politické vášně se tu ve všem vybíjejí a poněvadž hostitelé neovládají základní pravidla slušného společenského chování. Nad sjezdem novinářů lze opravdu zvolat: O tempora, o mores!²⁹ Ani další z lidoveckých časopisů – Vývoj – nebyl ke sjezdu a vystupování československé delegace nikterak vlídný. Nezapomněl například upozornit na to, že jeho zástupce na sjezd nikdo nepozval, „poněvadž Svaz novinářů nezná zřejmě ani OBZORY ani VÝVOJ“. Vývoj se dále zajímal o rezoluci o svobodě tisku, která byla sjezdem projednávána a na její obsah se ptal také zástupce československé delegace Jiřího Hronka. V otázce přitom zaznívala kritika poválečného uspořádání médií v Československu a Jiřímu Hronkovi jakožto zastánci těchto nových poměrů musela být jistě nepřijemná: „A je v té rezoluci něco o poměru státu k tisku a jeho právům? – Ne, o tom tam není řeč. – Já ovšem a naši čtenáři...považuji tuto věc za nejhlavnější. Nemají-li být majiteli informačních prostředků jednotlivci ani trusty, je stejně nesprávné, je-li jejich majitelem stát nebo vláda. Kde je potom kritika vlády? – Ne, to tam nebylo a o tom nebudu diskutovat. Dostali bychom se k širší otázce, v níž si nerozumíme, totiž, co je to stát. Nám zde jde především o to dosáhnout, aby novináři a tisk sloužili především míru.“ Po vzoru Obzorů také Vývoj ostře odsoudil působení československé delegace jakožto zástupce pořádatelů SČN: „Praha byla zvolena za dějiště tohoto jednání a Svaz českých novinářů za hostitele. A stalo se, nikoliv bez viny tohoto hostitele, že se odborový sjezd proměnil v jakési malé zasedání Organizace spojených národů, že byla do jednání vnesena stranická politika, a co hůř, že se začaly propagovat jisté ideologie; a odtud byl už jenom skok k osočování, pomlouvání, ba dokonce i k nadávkám...“³⁰

Pokrytí sjezdu v českém tisku bylo více než dostatečné. Je pravděpodobné, že SČN vyzvala jednotlivé redakce, aby sjezdu věnovaly pozornost. Všechny velké celostátní deníky na konání sjezdu upozorňovaly a přinášely pravidelné referáty ze sjezdových jednání. Na rozdíl od pohledu Obzorů a Vývoje se však v naprosté většině jednalo o informační materiály, které se vyhýbaly jakémukoliv hodnocení.³¹ Přesto bylo vedení SČN s informacemi v tisku nespokojeno. Například Svobodné slovo bylo vedením SČN kritizováno za to, že nevěnovalo sjezdu odpovídající pozornost, když nepřineslo zprá-

²⁷ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 11. 6. 1947

²⁸ Viz The Guardian, 31. října 1949, strana 6; British journalists withdraw from international organization. Dostupné z http://archive.guardian.co.uk/Repository/getFiles.asp?Style=OliveXLib:LowLevelEntityToSaveGifMSIE_DIGITALARCHIVE&Type=text/html&Locale=english-skin-custom&Path=GUA/1949/10/31&ChunkNum=-1&ID=Ar00600&PageLabel=6

²⁹ Obzory, 14. 6. 1947, str. 335 - 336, Jak se mi zlíbí... (P. Tigríd)

³⁰ Vývoj, 11. 6. 1947, str. 518 - 519, Stalo se ...

³¹ Viz např. Svobodné slovo, 3. 6. 1947, str. 2, Úporná jednání na sjezdu novinářů; Svobodné noviny, 3. 6. 1947, str. 3, Novinářský sjezd v Praze atd.

vu o závěrečných sjezdových jednáních.³² Obzory a Vývoj byly zase vedením SČN odsouzeny za kritiku předsedy Wünsche a Jiřího Hronka, kde jim byl vytýkán jejich prosovětský postoj.³³

Přestože dnes můžeme hodnotit sjezd negativně a někteří, zejména lidovečtí novináři, tak činili již v době konání sjezdu, z pohledu tehdejšího vedení SČN se jednalo o pořadatelský úspěch. Volba Prahy jako nového sídla MON a volba Jiřího Hronka do funkce generálního sekretáře to jen potvrdily.

Sjezd samozřejmě představoval pro pořadatele značnou finanční zátěž. Ta byla po sjezdu odhadována na částku zhruba 2,1 milionu korun. SČN samozřejmě takovou sumou nedisponovalo, naprostá většina nákladů se proto hradila z příspěvku, který SČN na uspořádání sjezdu poskytla československá vláda.³⁴

Z tohoto úspěchu však pro SČN vyplynulo i několik nových úkolů. Tím prvním bylo zajištění místnosti pro pražský sekretariát MON. K tomuto účelu byla zapůjčena místnost v budově SČN na Stalinově (Vinohradské) třídě. Spolu s ní bylo zapůjčeno i nezbytné zařízení jako nábytek, telefon či dva psací stroje (jeden s azbukou).³⁵ Tyto zápůjčky byly přitom prozatím provedeny bezplatně, protože finanční situace MON se ukázala být velmi špatná, a to i přesto, že již na prvním sjezdu MON v Kodani byl schválen roční příspěvek 6 pencí na člena od každé novinářské organizace sdružené v MON (příspěvek od jednotlivé země však nemohl přesáhnout 1000 liber ročně). Mezinárodní sekretariát MON v Praze si tak musel na svůj provoz vzít od SČN půjčku v hotovosti. Z hlediska personálních nákladů představoval zatím jedinou pravidelnou položku v rozpočtu sekretariátu MON nově přijatý tajemník Josef Klánský s měsíčním platem 7500 Kč, funkce generálního sekretáře byla definována jako čestná, a tudíž byla vykonávána bezplatně.

Špatnou finanční situaci MON konstatoval její nový generální sekretář i po návštěvě bývalého sídla v Londýně, kterou vykonal nedlouho po pražském sjezdu. Na schůzi předsednictva SČN dne 7. 7. 1947 ji dokonce označil za „bídnou“. Předsednictvo proto rozhodlo vyplatit Hronkovi okamžitě 2000 Kč na nejnnutnější vydání a zároveň rozhodlo, že na účet MON u Zemské banky poukáže finance, které získalo od ministerstva informací na organizaci sjezdu a které nebyly zcela vyčerpány. Celkem se jednalo o 198000 Kč. Dále předsednictvo rozhodlo, že si MON na náklady Svazu obstará kancelářské zařízení pro dvě další místnosti získané od UNRRY.³⁶

Přesunutí sídla MON z Londýna do Prahy tak sice přinášelo SČN jistou prestiž na mezinárodním poli, na druhé straně však znamenala poměrně značnou finanční zátěž, protože finanční situace MON nebyla především v prvních

poválečných letech dobrá a Svaz musel fungování sekretariátu částečně dotovat.

Závěr

Z pohledu západních žurnalistů se pražský kongres evidentně nejevil jako pokračování snah o vytvoření apolitické jednotné mezinárodní novinářské organizace, jak byla MON prezentována o rok dříve v Kodani, ale spíše jako počátek jejího konce, protože se dle jejich názoru z MON postupně stávala jen další odnož komunistické Kominterny.

Na druhou stranu je zajímavé stanovisko sovětské strany, které vyjádřila prostřednictvím svých novinářů při setkání se zástupci SČN u ministra informací Kopeckého bezprostředně po skončení sjezdu. Sověti totiž měli pražskému sekretariátu MON doporučit, aby upevňoval styky s organizacemi západních států, protože nechtěli, aby se mezinárodní organizace rozpadla.³⁷ Lze se jen dohadovat, jakou roli hrála MON v mocenských plánech tehdejšího Sovětského svazu, nicméně je pravděpodobné, že MON Sověti považovali za vhodnou platformu k ovlivňování veřejného mínění nejen směrem na východ, ale i na západ.

Při porovnání dostupných domácích i zahraničních („západních“ i „východních“) stanovisek se tak pražský sjezd z dnešního pohledu jeví spíše jako značně politicky ovlivněná akce, kde bylo téma svobody médií zneužito k politické propagandě ze strany jednotlivých představitelů tvořících se mezinárodně politických bloků. Pražský sjezd tak ke stmelení novinářů z celého světa nikterak nepřispěl, spíše naopak. Svaz českých novinářů přitom svým vystupováním v průběhu sjezdu jasně ukázal ke kterému z bloků se chce v budoucnu hlásit.

Použitá prameny a literatura

Periodika

Věstník Svazu československých novinářů 1947

Svobodné slovo 1947

Lidová demokracie 1947

Obzory 1947

Vývoj 1947

The Guardian 1949

I.O.J Bulletin 1946

Archivní prameny

Národní archiv: fondy ASYN, TNS 8/47

Literatura

DUCHKOWITZ, W. et. Al.: Die Spirale des Schweigens. Zum Umgang mit der nationalsozialistischen Zeitungswissenschaft. Vídeň: LIT 2004

HUDEC, V. a kol.: Z historie naší novinářské organizace. Praha: Novinář 1987

³² Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 11. 6. 1947

³³ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 16. 6. 1947

³⁴ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 11. 6. 1947

³⁵ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 11. 6. 1947

³⁶ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 7. 7. 1947

³⁷ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 11. 6. 1947, dále viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis ze schůze předsednictva SČN 16. 6. 1947